

(Lubanzi, Naja, Rubi, Mark, Petra in Miha) prikazani otroško, psihološko večplastno in raznoliko, potem sta razredničarka Brina in ravnateljica precej togi. To še zlasti velja za tiste dele, kjer nekako ne najdeta pravega pedagoškega prijema, s katerim bi vendarle razkrinkali, kdo je storilec osrednjega »zločina« v tej šaljivi mini-»kriminalni« zgodbi. Pravzaprav se poslužujeta dolgočasnega, premočrnega reševanja problema, ki temelji na sistemu kazni in žuganja, da bo tako ali tako kmalu roditeljski sestanek. To je seveda pretkana avtorska poteza, saj nazadnje v tekmi (um odraslega proti umu otroka) vendarle zmaga otroška domišljija – 1 proti 0 za otroke torej.

Med osebami je zelo večplasten in zanimiv tudi dedek, ki je ob Vidu ena najkompleksnejših in zelo zabavnih oseb. Ob tresenju šal in šaljivih življenjskih resnic – navsezadnje je dedek bivši hiپی, kot lahko večkrat preberemo – Vidu ves čas predaja tudi globoke in izvirne misli. Daje mu upanje in ga spodbuja, npr. z motivom tretjega očesa. Navduši tudi motiv risanja mandal, s katerimi Vida (pa tudi vse nas) na izviren način pouči, kako pomembna je pot, radost ob ustvarjanju novega in kako minljiva je tudi največja umetnost, zato je potrebno mandalo iz peska, potem ko je končana, nemudoma uničiti. Tako pisatelj na domiseln način v zgodbo vstavlja elemente, ki so zabavni in poučni hkrati.

Velika vrednost besedila so tudi izčiščene povedi, izpiljena stavčni in besedni slog pa pričata o poglobljenem načrtovanju in želji po nadaljnjem snovanju fabule. Avtor je namreč sledil kar trem velikim ciljem: najprej predstaviti Vida in ga oblikovati kot osebnost, da si ga lahko bralec sploh predstavlja, potem razviti in razplesti osrednjo zgodbo prve epizode, zatem pa narediti

nastavke, ki se že odpirajo v prostor novega romana, 2. epizode, z naslovom *Knjižni tat!*

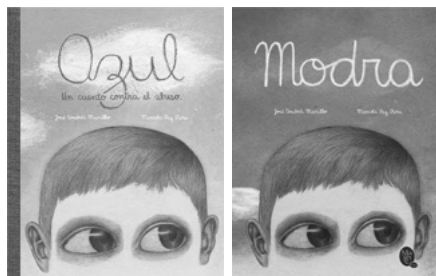
Sklenemo lahko, da je pisatelj odlično uspelo vse naštetu, bralcem pa le še ostane, da po branju 1. epizode nestrpnost čakajo na nove, ki bodo gotovo prinesle še veliko zanimivega branja.

■ DAVID BEDRAČ

DOBITI NAZAJ SVOJO ZGODBO, DOBITI NAZAJ SVOJO IDENTITETO

José Andrés Murillo: *Modra*.

Ilustrirala Marcela Paz Peña, prevedla Barbara Pregelj. Medvode: Založba Malinc, 2022.

Problemska literatura, namenjena najmlajšim bralcem, ni precej pogosta. Med silno redke, ki otrokom približujejo problem spolne zlorabe, spada slikanica *Modra*, ki jo je za slovenske bralce izdala založba Malinc ter uredila in prevedla Barbara Pregelj. Ustvarila sta jo čilska avtorja, besedilo je prispeval José Andrés Murillo, ilustracije Marcela Paz Peña. Na slikanico (v španskem originalu nosi naslov *Azul*) so uredništvo založbe Malinc opozorili z zavoda Dovolj.je (<https://dovolj-je.si/>), ki si prizadeva, da bi o spolnih zlorabah v cerkvi govorili in ne zgolj šepetali,

njihova glavna skrb pa je namenjena žrtvam zlorab. Tematika (spolnih) zlorab je občutljiva, še posebej v knjigah za najmanjše otroke. O izkušnjah žrtev in načinih, na katere jim lahko pomagamo, se večinoma ukvarjajo strokovnjaki, tematika je namenjena odrasli publiki.

Slikanica z naslovom *Azul* je najprej izšla v čilski založbi Penguin Random House (2016) in nato še pri španski založbi Thule Editions (2017). Naslov *Modra* je po avtorjevi razlagi filozofski. V klasičnem grškem svetu je bila beseda ‚modra‘ prepovedana. Za morje so rekli, da je črne barve. Jasno, morje je modro, nebo je modro, vendar tega niso smeli izgovoriti na glas. Ampak – ko besedo izgovoriš, se zaveš, da obstaja. To je eden od razlogov, zakaj je avtor slikanici nadel to ime.

José Andrés Murillo je najprej v Čilu diplomiral iz filozofije na Papeški katoliški univerzi ter nato na Univerzi v Parizu doktoriral iz filozofije in sociologije. Kot filozof in žrtev spolne zlorabe se že dolgo bori za pravice otrok. Leta 2010 je skupaj z Jamesom Hamiltonom in Juanom Carlosom Cruzom obtožil duhovnika Fernanda Karadima splošne zlorabe v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, nato pa so leta 2013 skupaj obtožili še čilsko katoliško cerkev zaradi prikrivanja Karadimovih spolnih zlorab. Zelo pomembno vlogo je imel skupaj s kolegom tudi leta 2018, ko je papežu Frančišku spregovoril o svoji težki izkušnji in ga seznanil s sistematičnim prikrivanjem zlorab v Cerkvi ter ga pozval h konkretnim dejanjem v zvezi s tem. Z istima kolegoma so ustanovili Fundacijo za zaupanje (Para la Confianza), v kateri si prizadevajo za svet brez otroških zlorab. Poleg vodenja fundacije in pred besedilom za to slikanico je napisal knjigo *Lucidno zaupanje* (Con-

fianza lúcida, Uqbar, 2012). Ko je leta 2015 neko mlado dekle, ki ga prej ni poznal, prišlo do njega in mu dejalo, da bi z njim rado naredilo knjigo, je bil takoj za to, saj je nekoč že imel idejo za zgodbo o dečku, ki je padel s kolesom in mu nihče ni verjel. A v knjigi, ki sta jo snovala leto dni, je tudi sporočilo, da pri spolni zlorabi otrok ne pade, ampak ga nekdo napade. Kolo predstavlja svobodo – ko voziš kolo, obvladaš življenje. Imaš ravnotežje. S tem se knjiga začne in konča. Dobiti nazaj svojo zgodbo pomeni dobiti nazaj svojo samozavest, identiteto, vso svojo naravnost v svetu.

Ilustratorka in oblikovalka Marcela Paz Peña, ki deluje kot samozaposlena ustvarjalka, je na spletu prijavljena z imenom Isonauta. Diplomirala je iz kreativnega pisanja, iz preprečevanja spolnih zlorab otrok, etike in ilustracije. Svoj poklic jemlje kot način, da pokaže stvari, ki obstajajo, a so pogosto zamolčane. Poleg ilustracij za knjigo *Modra* ima na to temo ilustracijske delavnice in pogovore na knjižnih sejmih, v osnovnih in srednjih šolah ter na fakultetah. Sodeluje z Murillovo Fundacijo za zaupanje, izobraževalnimi ustanovami in različnimi organizacijami. Njene risbe obravnavajo socio-kulturne teme (nasilje, pravice žensk, razkrivanje spolnih in kakršnihkoli zlorab, tudi oblasti). Kot ilustratorka je sodelovala na razstavah *Santiago in 100 besed*, pri projektih ohranjanja kulturne dediščine in druge.

Marcela Paz Peña, stara 37 let, je bila pred dvajsetimi leti spolno zlorabljen. V slikanici *Modra* je (ob krhkem besedilu) do popolnosti naslikana ta njena izkušnja. Njena zgodba se je končala z začetkom te slikanice, zato je tudi posvetilo na prvi naslovni strani: *Vsem preživelim, ki dan za dnem najdejo pogum, da živijo*. Nad tem zapisom

je z modro barvo izpisan naslov na nekakšnem darilnem traku, ki objema okno s pogledom na svobodno lebdeče bele oblake in v tem zaprtem prostoru se znajde dominantna ilustracija enega izmed koles kolesa. Ko se je pripravljala na diplomsko iz ilustracije na Papeški katoliški univerzi v Čilu, je na ulici našla prispevek Fundacije za zaupanje, ki je govoril o delavnicah vzajemne podpore za ljudi, ki so bili zlorabljeni. Udeležila se jih je, čeprav s težkim srcem, saj je o svoji zlorabi molčala, in slikanica *Modra* je postala njena zgodba, takoj ko jo je avtor besedila bil pripravljen za njo ustvariti.

V tem kontekstu je začela risati stran za stranjo, detajlno – vsako fazo, ki jo je dejansko doživljala. Najprej občutljivost, s katero (skrit za očali) deček opazuje svet, ki mu je ljub. Ob nedeljskih popoldnevih poganja pedale na kolesu in občuti veter na obrazu. Svoboden. Srečen. Izogne se vsakemu kamnu in jami na poti. V sanjah (druga ilustracija) sredi imaginarnega gozda jaha velikanskega sivomodrega zajca in skozi 'letalska' očala zre v daljavo daleč nad režečimi in tulečimi volkovi pod njim. Za njim se vije napis (znova simbolično na nekakšnem darilnem traku): *Skrivnost je v tem, da ne nehaš poganjati. Četudi se prestrašiš ali utrušiš*. Deček izpusti balanco, razpre roke in – brez strahu – še naprej potiska pedale. In dalje leti in sanjari med oblaki z razprtimi rokami na veliki sivomodri ptici. Ampak – ko pade, glavnega junaka zgodbe zabolijo. Prav to predstavlja temačna, komaj osvetljena ilustracija padajočih ptičjih peres: še veliko večjo bolečino kot sam padec povzroča to, da dečku nihče ne verjame, ko o tem govori. Naslednjih nekaj dvostranskih ilustracij je boleče temačnih, grotesknih. Dimenziji obeh figur sta nerealni, drobcena

podoba prestrašenega dečka v steklenem kozarcu in predimenzioniran del obraza ter roka, ki sega po njem. Kako resnično izrisano strašno občutje otroka, ki so ga ujeli, se ga polastili in zbili na tla! Kako zelo so ga prizadeli, še posebej kaže simbolična podoba, kjer se deček v fetalnem položaju pojavi obkrožen z muhami, nekaj jih je celo na njem. Narisan je spomin na čas, ko se je tudi sama ilustratorica počutila tako ranljivo in umazano (čeprav ni bila sama ničesar kriva), da je ni skrbelo niti to, da je polna gnusnih muh. Morbidne, temačne in še posebej pretresljive so dvostranske ilustracije z različnimi (grdkavimi) človeškimi figurami, ki imajo na obrazih poudarjen brezbrizen izraz, ko ostane žalosten in osamljen deček na naslednjih ilustracijah brez ust. Brez ust je nekdo, ki mu je odvzeta komunikacija in je sam vase zaprt tudi zaradi brezčutne okolice. Nato (sam na dvostranski ilustraciji) izgubljen v neskončnem oceanu obupa tišči k sebi lestev, da bi se rešil iz temnega mehurčka in črnega oblaka, ki ga za seboj pušča spolna zloraba. Lestev je simbol: nekdo se bo moral potruditi, da bo prišel do njegovega izoliranega sveta. *Toda nekega dne ...* Tu se ilustracije odprejo, svetle in dinamične in vse bolj ožarjeno obarvane dečka pospremiti do konca pripovedi, ko začne znova zahajati v park. Ker se je nekdo začel zanimati zanj, mu verjeti in mu s tem pomagati ozdraveti. Kot se je z risanjem zdravila ilustratorica. Prav ilustracije za to knjigo so jo osvobodile, zato verjame, da bo tema, ki hodi z roko v roki s tišino, postala vidna tudi drugim.

Slikanica *Modra* je pogumna zgodba o preživetju spolno zlorabljenega otroka. O otroku, ki se kljub slabemu ravnanju, zlorabi in zanemarjanju uspejo pozdraviti in si povrniti samoza-

vest, pri čemer mu je v oporo sprejemanje in ljubezen druge osebe. Kajti zaupanje je mogoče graditi samo tam, kjer obstaja Drugi, nekdo, ki ljubeče odpre prostor za priznanje bolečine in za to, da se bolečina pozdravi. Je slikanica, ki podira zidove molka, s katerimi so obdane spolno zlorabljene žrtve. Da se ne zapirajo več vase. Da se počutijo slišane in sprejete. Omočja razbijanje tabujev, krivde, sramu. Je boj proti brezbrzičnosti okolice in način, kako spregovoriti o teh nezaslišanih dejanjih pred drugimi. Da bodo verjeli. Skozi poetično krhko besedilo pa tudi skozi občutljivo ustvarjene ilustracije prikazujejo psihološke procese, za katerimi trpijo mnogi spolno zlorabljeni otroci.

Knjiga ima 48 strani (24 dvostranskih ilustracij vključno s predlisti) in je oblikovana v skladu s kriteriji oblikovanja gradiv za bralce z disleksijo. Naslovna stran je – na željo ilustratorke – za vsako izdajo posebej izrisana, tudi za slovensko. Na zadnjih straneh je poleg predstavitve obeh avtorjev (ob dveh narisanih portretih) in njune zahvale tudi enajst naslovov v razdelku *Kam po pomoč*. Nad tem pa opozorilo, pojasnilo, spodbuda: »Do spolnih zlorab prihaja v temi tišine, v tišini, v prepovedi govorjenja. Prekiniti tišino in razkriti zlorabo je mogoče le v prostoru, v katerem strah nadomesti zaupanje.« To je glavno sporočilo slikanice, za katero je priporočljivo, da jo odrasli berejo skupaj z najmlajšimi otroki in se z njimi tudi pogovarjajo. Zakaj ima deček temne kolobarje okoli oči, kaj je doživel, zakaj je tako žalosten? Zakaj mu o spolni zlorabi nihče ni verjel? Zakaj se je skoraj prepričal, da se sploh ni zgodila? Ob koncu ugotovijo, da je nekdo dečku vendarle verjel in mu tako pomagal ozdraveti.

■ TATJANA PREGL KOBÉ

DESETNICA 2023

V četrtek, 25. 5. 2023, je bila v Društvu slovenskih pisateljev podeljena dvajseta desetnica, nagrada za otroško in mladinsko književnost, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za uveljavljanje izvirnega otroškega in mladinskega leposlovja. Nagrada se podeljuje za obdobje zadnjih treh let. Program je pripravila Sekcija za otroško in mladinsko književnost, ki deluje v okviru DSP, slavnostni govornik je bil Dušan Merc, predsednik DSP, glasbeni gost pa Tadej Vesenjaj.

Izbor

Mariborska knjižnica, v okviru te Marta Novak, vodja službe za formalno obdelavo gradiva, in Maja Logar, vodja službe za izbor in obdelavo gradiva za mlade bralce, je na pobudo Društva slovenskih pisateljev podala sezname mladinskih knjig, ki so izšle med 1. 1. 2020 in 31. 12. 2022. Seznam sem prejela 26. 1. 2023. Hkrati je bil pridobljen seznam članov Društva slovenskih pisateljev, teh je bilo na navedeni datum 335. Članice in član žirije za nagrado desetnica 2023 so bili Igor Bratož, Aksinja Kermauner (predsednica), Nataša Konc Lorenzutti, Majda Koren in Magdalena Svetina Terčon. Na seznamu, ki je bil oblikovan po avtorjih za vsa tri leta hkrati, so bila **1003** dela. Kriterije, zapisane v Statutu o nagradi desetnica, izpolnjuje **105** knjig, kar je razvidno iz seznama literarnih del, ki so ga prejeli člani žirije. Za ožjo obravnavo je